

УДК 336.2.026.

Н. В. Семенченко,
д. е. н., професор,
Національний технічний університет України "КПІ імені І. Сікорського"
ORCID ID: 0000-0001-7519-6560

Н. В. Рощина,
к. е. н., доцент,
Національний технічний університет України "КПІ імені І. Сікорського"
ORCID ID: 0000-0003-2035-8846

Л. С. Борданова,
к. е. н., старший викладач,
Національний технічний університет України "КПІ імені І. Сікорського"
ORCID ID: 0000-0001-8159-3909

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.10.16

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

N. Semenchenko,
Doctor of Economic Sciences, professor of National technical University
of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Politechnic Institute"
N. Roshchina,
PhD in Economics of National technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Politechnic Institute"
ORCID ID 0000-0003-2035-8846
L. Bordanova,
PhD in Economics, associate professor of National technical University
of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Politechnic Institute"
ORCID ID 0000-0001-8159-3909

EXCISE TAX: MODERN TRENDS AND PROBLEMS

Важливість дослідження акцизного податку для нашої країни залишається дуже актуальним, оскільки в умовах обмеженої можливості формування фінансових ресурсів саме непрямі податки залишаються стійким джерелом формування доходів державного бюджету. Варто зазначити, що дослідження акцизного податку ускладнюється доволі частою зміною законодавства. Крім того, основні наукові праці, як саме і представлена, розглядають та пропонують вирішення тих самих проблем, які практично не змінюються з часом. Ретельне вивчення природи акцизу надає можливість визначити ті функції, які він виконує, розкрити його потенціал. Проте, як свідчить проведений аналіз, з урахуванням всіх економічних та політичних аспектів, акциз найбільш розкриває лише фіскальну складову.

У статті розглядаються сучасні проблеми та тенденції справляння акцизного податку в Україні. Доведено, що в умовах обмеженої можливості формування фінансових ресурсів саме непрямі податки залишаються стійким джерелом формування доходів державного бюджету. Зазначено, що попри те, що акцизний податок є досить важливим фінансовим інструментом регулювання економічних та соціальних процесів, окремі питання залишаються малодослідженими та невивченими. Це пов'язано з тим, що податкова політика ґрунтується не на науковому підході, а на практичній необхідності, тому не враховує економічного змісту природи акцизу, через що деякі нововведення не завжди доцільні або адекватні ситуації. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці провідних вітчизняних учених у сфері державного регулювання та податкової політики. Метою цього наукового дослідження є визначення сучасних проблем та тенденцій щодо оптимізації системи акцизного оподаткування в Україні, основних чинників, що впливають на запровадження оптимальної системи акцизного оподаткування, заходів щодо їх нівелювання. Вирішення наукових завдань здійснювалось з використанням таких методів дослідження: аналізу та синтезу; методи порівняння та узагальнення; системний і комплексний. Статистичний аналіз надходжень від акцизного податку підтверджує, що й досі превалює фіскальна складова у провадженні податкової політики. Крім того, проведений аналіз свідчить, що за період з 2014 по 2019 роки, що до найбільш суттєвих чинників, які безпосередньо впливали на обсяги податкових надходжень можна віднести: збільшення ставки податку, збільшилась кількість заходів щодо запобігання нелегальної торгівлі, зміна переліку підакцизних товарів, зміна курсу валют. Особливу

увагу у представленому науковому дослідженні приділено основним напрямом реформування діючої системи акцизного опадаткування. Запропоновано під час реформування податкової системи враховувати провідний зарубіжний досвід ефективних податкових реформ, а також пріоритети розвитку вітчизняної економіки та бюджетного регулювання.

The importance of the study of excise tax for our country remains very relevant, because in the limited possibility of the formation of financial resources, indirect taxes remain a stable source of state budget revenues. It should be noted that the study of excise tax is complicated by quite frequent changes in legislation. In addition, the main scientific work, as it is presented, considers and offers solutions to the same problems that do not change over time. Careful study of the nature of excise duty provides an opportunity to determine the functions it performs, to reveal its potential. However, according to the analysis, taking into account all economic and political aspects, the excise tax most reveals only the fiscal component.

The article deals with current problems and trends of excise tax in Ukraine. It is proved that in the conditions of limited possibility of formation of financial resources it is indirect taxes that remain a stable source of revenue generation of the state budget. It is noted that despite the fact that the excise tax is an important financial tool for regulating the economic and social factors, some of the problems remain small. Therefore, it does not take into account the economic content of the nature of the excise duty, which is why some innovations are not always appropriate or appropriate to the situation. The theoretical and methodological basis of the research is the scientific works of leading domestic scientists in the field of state regulation and tax policy. The purpose of this research is to identify current problems and trends in the optimization of the excise tax system in Ukraine, the main factors influencing the implementation of the optimal excise tax system, measures to level them. The scientific tasks were solved using the following research methods: analysis and synthesis; methods of comparison and generalization; systemic and complex. The statistical analysis of excise tax revenues confirms that the fiscal component in the implementation of tax policy still prevails. In addition, the analysis shows that for the period from 2014 to 2019, the most significant factors that directly influenced the amount of tax revenues can be attributed: increase in tax rate, increased measures to prevent illegal trade, change the list of excisable goods, change the list of excisable goods exchange rates. Particular attention in the presented scientific research is given to the main directions of reforming the existing system of excise taxation. It is suggested that in the course of reforming the tax system, one should take into account the relative incidental effects of effective taxation and also the budgetary development of the domestic economy.

Ключові слова: акциз, податкова система, статистичний аналіз, функції акцизного податку, податковий потенціал.

Key words: excise tax, tax system, statistical analysis, excise tax functions, tax potential.

ВСТУП

Акцизний податок є досить важливим фінансовим інструментом регулювання економічних та соціальних процесів. Акцизне оподаткування надає можливість через цінові механізми впливати на обсяги виробництва та реалізації окремих підакцизних товарів як на митній території України, так і в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Але окремі проблеми та питання і досі залишаються мало дослідженими та невивченими, це пов'язано з тим, що податкова політика ґрунтується не на науковому підході, а на практичній необхідності, тому не враховує економічного змісту природи акцизу, через що деякі нововведення не завжди доцільні або адекватним ситуації. Це вимагає більш продуманого підходу до цієї проблеми, а також зваженого прийняття відповідних рішень як органами державної влади, так і безпосередньо платниками податку.

У наукових роботах таких авторів як: В. Андрущенко, В. Буряковський, В. Вишневський, О. Данілов, Ю. Іванов, І. Луніна, І. Лютий, В. Опарін, В. Довгалюк, В. Федосов, С. Юрій та інших, досліджуються сучасні проблеми та тенденції справляння акцизного податку в Україні,

запропоновані заходи щодо оптимізації системи акцизного опадаткування. Проте обрана тема, як вже було зазначено вище, не втрачає своєї актуальності та потребує постійного дослідження та наукового моніторингу.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою даного наукового дослідження є визначення сучасних проблем та тенденцій щодо оптимізації системи акцизного опадаткування в Україні, основних чинників, що впливають на впровадження оптимального акцизного механізму, заходів щодо їх нівелювання.

МЕТОДОЛОГІЯ

Для розв'язування поставлених завдань використано такі методи наукового дослідження: теоретичний аналіз наукових літературних джерел, аналізу та синтезу; методи порівняння та узагальнення; системний і комплексний.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Попри те, що історичний діапазон виникнення та реалізації акційного опадаткування доходить до Римської імперії, наукові дискусії щодо особливостей створення та впроваджен-

ня оптимального систему, яка б урахувала плюральну ефективність косвенного оподаткування (економічну, соціальну, екологічну), виникають на перманентній основі. Постійна зміна соціально-економічних орієнтирів призводить до необхідності дослідження цього питання в умовах зазначених змін, реформування податкової системи загалом.

Відповідно до чинного законодавства акцизний податок є непрямим податком і встановлюється у вигляді надбавки до ціни [13]. Зазначено, що непрямі податки є найефективнішими у фінансовому аспекті, оскільки споживання — як об'єкт оподаткування — є стабільною та негнучкою величиною; від сплати непрямих податків тяжко ухилитись, а фінансовим органам легко здійснювати контроль за нарахуванням та сплатою податків [1].

Необхідність існування та застосування акцизів в сучасних умовах пов'язана з потребою державного регулювання окремих економічних, соціальних та екологічних процесів.

На сьогодні акциз сплачують з товарів, які відповідають одному або декільком критеріям. Першим критерієм є необхідність обмеження споживання товарів, використання яких завдає шкоди здоров'ю людини та стану навколишнього середовища. З цієї причини практично у всіх країнах існують акцизи на алкогольні напої та тютюнові вироби. Уряді країн є досвід у застосуванні екологічних акцизів (у ряді стран використовують підвищенні акцизи бензин низької якості для зниження масштабів забруднення повітря вихлопними газами) [2].

Другим є потреба в перерозподілі доходів високооплачуваних верств населення, які мають можливість дозволити собі придбання престижних, дорогих товарів, попит на які мало еластичний по ціні. У категорію таких товарів входять, як правило, такі товари як: автомобілі, ювелірні вироби і т.п. [3].

Ще однією передумовою виникнення акцизів є потреба перерозподілу високих доходів від реалізації окремих видів продукції, у тому числі товарів, на виробництво яких держава має монополію. З цієї причини виникли, наприклад, акцизи на нафту та природний газ [3].

Дослідження економічної сутності акцизного податку надає можливість визначити його функції до яких відносять [4]:

— фінансова — спрямована на мобілізацію і зростання податкових надходжень до державного і місцевого бюджету;

— регулююча, спрямована на забезпечення балансу рівня споживання підакцизних товарів і відсотком акцизу, який включається в ціну;

— контрольна, забезпечує виконання фінансової функції щодо виконання планових показників бюджету.

Додатковою є соціальна (розподільча) функція.

Фінансова функція акцизного податку, як і любых інших, це поповнення фінансових ресурсів держави з метою виконання нею своїх функцій. У цьому ракурсі акциз виконує роль "наповнювача" державного бюджету грошовими коштами, займаючи одні з важливих місць у системі державних податкових доходів [5].

Поряд з фінансовою функцією акциз виконує регулюючу та контрольну функції. Варто зазначити, що вчені вважають, що регулююче значення акцизу має більш суттєвий вплив ніж інші непрямі податки [5]. Регулююча функція акцизу проявляється у декількох напрямках, серед яких можна видокремити: вплив на обсяги виробництва та споживання підакцизних товарів; вплив на структуру та ефективність виробництва, підвищення якості виробленої продукції, покращення споживчих характеристик продукту; регулювання рентабельності виробництва підакцизних товарів [5].

Що стосується соціальної (розподільчої) функції акцизу, то вона тісно пов'язана з фінансовою та регулюючою. Податки стягуються у більшому розмірі з забезпечених верств населення, при цьому значна їх частка, у вигляді соціальної допомоги, повинна надходити незаможним верствам населення [6]. В ринкових умовах соціальна функція податків повинна превалювати над іншими. Проте у нашій державі, попри соціальний акцент стратегічного розвитку, соціальна складова податків розглядається в останню чергу. Через це, одним з основних завдань податкової політики повинна стати узгоджена реалізація всіх зазначених функцій.

Для більш повного дослідження основних питань та виявлення основних проблематичних аспектів акцизного оподаткування в нашій державі слід проаналізувати його стан за певні економічні періоди.

Політика акцизного оподаткування України дуже часто змінювалась, це потягло за собою постійні зміни у переліку підакцизних товарів як у бік звуження, так і у бік розширення. Якщо досліджувати історію становлення акцизного оподаткування, слід відмітити, що 1996 р. можна розглядати як початок етапу становлення раціональної системи акцизного оподаткування в Україні, оскільки саме протягом цього року було прийнято закони, якими визначено новий перелік товарів (продукції), на

які встановлювався акцизний збір та ставки [14—17].

Сформована система акцизного оподаткування була доволі складною, оскільки до переліку підакцизних товарів було включено понад 70 товарних позицій. Однак з цього переліку близько 20 товарів звільнялися від обкладення акцизним збором у разі їх виготовлення на українських підприємствах, що вказувало наспрямованість важелів податкової політики на заохочення вітчизняних виробників і поліпшення зовнішньоторговельного балансу шляхом створення більш сприятливих умов для виробництва вітчизняної продукції порівняно з імпортом.

Кінцеву стадію еволюції акцизного оподаткування в Україні умовно можна розбити на етапи, починаючи саме з 1996 р. [14—17]:

— перший етап — у період з 1996 по 2000 рр. Акцизним збором ще обкладався широкий перелік товарів, який включав у себе коло високорентабельних і монопольних товарів, уже знайомих раніше по високих ставках податку з обороту;

— другий етап — у 2000 р. з переліку підакцизних виключено 14 умовних товарних груп. Система акцизів набула рис, притаманних оптимальній організації оподаткування — фактично її склад обмежився такими товарами: алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти, автомобілі та ювелірні вироби;

— третій етап — з 2003 р. із складу підакцизної продукції виключено ювелірні вироби — останню позицію з товарів, на які було встановлено адвалорні акцизні ставки. Крім того, вперше в практиці українського акцизного оподаткування впроваджено змішані ставки акцизного збору (які поєднують оподаткування за специфічними та адвалерними ставками) — на тютюнові вироби. З метою посилення державного контролю за обігом підакцизної продукції та повнотою сплати акцизного збору.

У 2010 році відбулося прийняття Податкового кодексу України, де консолідовано безліч нормативно-правових актів в єдиний кодекс. Водночас відбулася відповідна зміна назви — акцизного збору на акцизний податок. Крім того, значно зростають надходження акцизного податку до державного бюджету. Проте таких результатів вдалось досягнути не лише за рахунок окремих правових колізій та вдосконалення механізму адміністрування даного податку, а й завдяки значному підвищенню ставок акцизного податку. Податковим Кодексом України з 2011 р. було збільшено перелік об'єктів оподаткування акцизним податком,

насамперед за рахунок: операцій з реалізації конфіскованих підакцизних товарів; операцій з реалізації підакцизних товарів, що визнані безхазяйними; операцій з реалізації підакцизних товарів, ввезених на митну територію України зі звільненням від оподаткування акцизним податком до закінчення терміну такого звільнення; операції з відчуження цінних паперів та деревативів [13].

Також Податковий Кодекс визначив, що базою оподаткування акцизним податком є вартість та обсяги втрачених підакцизних товарів у розмірах, що перевищують встановлені норми витрат та, окрім того, що у разі наднормативного витрачання спиртів різних видів, базою оподаткування є кількість (або вартість) підакцизних товарів, що їх можна було б виробити зобсягів спиртів різних категорій, що витрачені понад визначені законодавством нормативи [13].

Протягом останніх років групи підакцизних товарів періодично змінювалася, отже, на сьогодні, відповідно до Податкового кодексу України сплатити акцизний податок необхідно, якщо здійснюється виробництво, реалізація або ввезення на митну територію України таких товарів [13]: спирту етилового, інших спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, пива; тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну; пального; автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів; електричної енергії. Отже, на сучасному етапі перелік вітчизняної підакцизної продукції загалом, відповідає класичним принципам акцизного оподаткування, включаючи в себе:

— "соціальношкідливі" товари — усі види спиртової і алкогольної продукції, широкий асортимент тютюнових виробів (курильний тютюн, сигарили, цигарки);

— "предмети розкоші" — мотоцикли, легкові автомобілі;

— певні види мінеральної сировини і продукти їх переробки — деякі види пально-мастильних матеріалів.

Водночас, після всіх трансформацій системи акцизного оподаткування вона має низку недоліків, пов'язаних зі зростанням фіскальних властивостей цієї податкової форми та зменшенням її регулюючого впливу на виробництво та обіг підакцизних товарів [7].

Статистичний аналіз надходжень від акцизного податку підтверджує, що й досі превалює

Таблиця 1. Структура надходжень від акцизного податку

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів, млн грн	28085,5	38783,8	55116,3	66303,7	71143,8	69897,1
Питома вага акцизного податку в податкових надходженнях державного бюджету, %	7,87	7,25	8,94	8,36	7,67	7
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів, млн грн	16855,4	24326,8	35006,2	41989,7	47708,6	53460,8
Питома вага акцизного податку в податкових надходженнях державного бюджету, %	4,72	4,55	5,68	5,29	5,14	5,36

Джерело: [20].

фіскальна складова у провадженні податкової політики. Так, проведений аналіз свідчить, що за період з 2014 по 2019 роки, що до найбільш суттєвих чинників, які безпосередньо впливали на обсяги податкових надходжень можна віднести: збільшення ставки податку, збільшилась кількість заходів щодо запобіганню нелегальної торгівлі, зміна переліку підакцизних товарів, зміна курсу валют.

Крім цього, на підставі аналізу отриманих даних про надходження до бюджету від акцизного податку, можна дослідити та зробити певні висновки. У зазначений період рівень фіскальної ефективності акцизного податку в номінальному значенні зростає протягом 2014—2019 рр., проте якщо оцінювати з позиції частки в структурі податкових платежів, то залишається практично на одному рівні.

Через це вважаємо за доцільне дослідити структуру надходжень від акцизного податку, а саме: акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів та акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів (табл. 1). Наведені дані надають можливість відмітити неоднорідність наведених показників, що демонструє нестабільність економічної ситуації та бюджетної політики.

Введення у 2015 році акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизними товарами, що призвело до зменшення частки акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів на 3% з 37,38 % до 34,37%, і акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів майже на 8% з 62,62% до 54,78%. В наступні періоди фіскальна ефективність акцизу з роздрібною торгівлю підакцизних товарів зменшилася більше ніж у два рази за рахунок недосконалої процедури адміністрування податку, і як наслідок, значного недоотримання

податку до бюджету [5]. Варто зазначити, що в останні роки більш ретельна процедура адміністрування деяких підакцизних товарів призвела до збільшення податкових надходжень, проте це питання залишається пріоритетним у системі удосконалення податкових платежів, оскільки удосконалення системи адміністрування потребує значних ресурсів та узгодженої процедури контролю.

Щодо структури акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів, то розгляд

структури надходжень за видами товарів свідчить, що найбільш питому вагу серед них займає тютюн та тютюнова продукція. Втім, досліджуючи цю складову акцизного податку, слід зауважити те, що постійне підвищення його ставки має декілька аспектів саме: підвищення ставки призводить до збільшення надходжень до бюджету, зменшення рівня споживання тютюнових виробів та поряд з цим збільшується нелегальний ринок цих товарів. Фактично, про це свідчить аналіз 2019 року, у якому відбулося зниження обсягів сигаретного ринку майже на 15 % порівняно з минулим роком. Як відзначають спеціалісти, в попередні роки падіння були менш істотним ніж у 2019 році [20]. До причин відносять: підвищення акцизів, збільшення вдвічі нелегальної торгівлі, (рівень нелегальної торгівлі сягнув 7% і така тенденція спостерігається з 2017 року), зменшення кількості населення (робоча міграція).

Аналіз надходжень від лікero-горілчаної продукції та паливом вказує на фіскальну ефективність щодо їх справляння, це зумовлено регуляторною політикою держави, яка спрямована на покращення процедури адміністрування пального та зменшення кількості споживання алкогольних напоїв громадянами країни.

Динаміка акцизного податку з лікero-горілчаних виробів свідчить про поступове скорочення обсягів реалізації, при цьому підвищення ставок податку не забезпечує збільшення податкових надходжень за рахунок збільшення продажів, а призводить до зменшення кількості споживання лікero-горілчаної продукції та зростання суми акцизу на одиницю продукції [5]. Огляд аналітичних доповідей наголошує на тому, що протягом останніх років ринок легального алкоголю в Україні перебу-

ває у стані занепаду, скорочуючи обсяги на 5—10% щорічно. Також зменшується імпорт міцного алкоголю. Водночас виробництво контрафактної горілчаної продукції на напівлегальних підприємствах в Україні перевищило виробництво легальної. Причиною стагнації ринку фахівці вважають податкову політику України. Значне зростання акцизів стимулює розвиток тіньових виробників. Ситуацію загострило падіння купівельної спроможності населення й неефективна боротьба з нелегальними виробниками і торговцями з боку правоохоронних органів [11].

Також значні надходження до бюджету приносить реалізація пива. Абсолютна величина таких надходжень збільшується, проте питома вага даної групи підакцизних товарів, навпаки, зменшується. Що стосується нелегального ринку, то у пивоварінні він практично відсутній. Хмільний напій підробити складніше, плюс на нього не потрібен акциз, через якого відбувається зростання ціни на готовий продукт. Експерти по-різному оцінюють обсяги нелегального виробництва пива. На думку пивоварів, обсяги такого виробництва не перевищують 5—8% [12].

Структура надходжень акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) є результатом залежності нашої держави від нафтопродуктів, нестабільності митного законодавства та тенденціями світової економіки [7]. Динаміка зростання податкових надходжень спостерігається від таких груп товарів: ввезених транспортних засобів та нафтопродуктів імпортного походження.

Відтак можна визнати об'єктивним таке, що акцизи завжди мали велику частку в сукупних податкових надходженнях на протязі всього періоду існування. Крім того, протягом усього свого активного використання як джерела податкових надходжень та засобу державного регулювання економіки, акциз відігравав виняткове фіскальне та регулююче значення, лише частково виконую соціальну функцію.

Загалом чинники, що впливають на упровадження оптимального системи акцизного оподаткування відносять [8]: перелік підакцизних товарів; розмір ставок податку та їх диференціацію; наявність вилучень з бази оподаткування; рівень платоспроможного попиту та його структуру; рівень використання суб'єктами господарювання схем ухилення від сплати акцизного податку; обсяг тіньового ринку підакцизних товарів; низький рівень справляння; не-

законне маніпулювання ставками податку, рівень пільгового оподаткування; дієвість процедур державного регулювання виробництва та обігу підакцизних товарів; наявність подвійного оподаткування; наближення нормативно-правового підґрунтя вітчизняного акцизного оподаткування до стандартів Європейського Союзу; регіональні особливості надходжень до бюджету.

Водночас формування оптимальної системи акцизного оподаткування неможливе без приділення уваги її іншим стадіям, зокрема, це стосується питань, пов'язаних з оцінкою результатів реалізації акцизної політики, а також здійснення відповідних корегувань.

Приведені чинники істотно ускладнюють реалізацію оптимальної системи акцизного оподаткування, саме через це вони постійно предметом наукових досліджень та дискурсів. Кожен з них було вже неодноразово досліджено та наведено напрями реформування, проте, на нашу думку, найбільш актуальними та пріоритетними залишаються такі [9]:

- реалізація реформ метою яких є забезпечення не тільки економічної, але й соціальної та екологічної ефективності,

- транспарентність та спрощення системи оподаткування,

- визначення оптимальної кількості податків,

- встановлення співвідношення між їх видами, чітке визначення об'єктів оподаткування, а також оптимізація податкового навантаження.

Поза тим, що безпосередньо стосується акцизного податку слід віднести [10]:

- забезпечення стабільності ставок протягом тривалого періоду;

- нівелювання тіньового ринку підакцизних товарів;

- розширення прав та підвищення рівня відповідальності працівників Державної фіскальної служби України;

- збільшення переліку підакцизних товарів за рахунок предметів розкоші.

Подальше удосконалення системи акцизного оподаткування вимагає врахування відповідного зарубіжного досвіду ефективних податкових реформ, а також пріоритетів розвитку вітчизняної економіки та бюджетного регулювання.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведене дослідження підтверджує, що акцизи завжди мали велику частку в сукупних податкових надходженнях

на протязі всього періоду існування. Крім того, протягом усього свого активного використання як основного джерела податкових надходжень та засобу державного регулювання економіки, акциз відігравав виняткове фіскальне та регулююче значення, лише частково виконую соціальну функцію. Наукова нивизна отриманих результатів полягає у дослідженні сучасних проблем та тенденцій щодо оптимізації системи акцизного оподаткування в Україні.

Подальші наукові дослідження варто зосередити на визначенні саме соціального та екологічного потенціалу акцизного податку.

Література:

1. Івашків Т.С., Петрина М.Ю., Кушлик О.Ю., Вербовська Л.С. / Т.С. Івашків. Переваги та недоліки в системі прямого і непрямого оподаткування URL: <http://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/52-7-13.pdf> (дата звернення 25.01.2020).
2. Соколовська А.М., Єфименко Т.І., Луніна І.О. Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду / А.М. Соколовська, Т.І. Єфименко, І.О. Лунінатаін. — К.: НДФІ, 2012. — С. 237.
3. Боровик П.М. Вдосконалення механізму податкового регулювання виробництва та обігу підакцизних товарів / П.М. Боровик, С.М. Колотуха, В.П. Бечко / Збірник наукових праць Уманського НУС. — 2013. — Вип. 82. — Ч. 2: Економіка. — С. 270—276.
4. Макаренко В.В. Напрями вдосконалення адміністрування акцизного збору в Україні / В.В. Макаренко // Інноваційна економіка. Всеукраїнський наукововиробничий журнал. — 2012. — № 5.
5. Юрчишена Л.В., Шевчук Ю.І., Концептуальні засади адміністрування та фіскальний потенціал акцизного податку в Україні. Фінанси, облік, банки. № 1 (24). 2019. С. 102—112.
6. Кушинова Н.Г., Гринь Т.О. Стратегічні напрями розвитку бюджетної системи України // Сталий розвиток економіки. — 2010. — С. 160—163.
7. Горохова О.І., Чанкіна І.В. Статистичний аналіз акцизних надходжень до зведеного бюджету України / О.І. Горохова, І.В. Чанкіна // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; Тернопіль, 2013. — Т. 13. — С. 147—156.
8. Пашка П.В., Тарангул А.А. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири: монографія / авторський ко-

лектив; за заг. ред. П.В. Пашка, А.А. Тарангул. — К.: ТОВ "Новий друк", 2015. — 570 с.

9. Макаренко В.В. Напрями вдосконалення адміністрування акцизного збору в Україні / В.В. Макаренко // Інноваційна економіка. Всеукраїнський наукововиробничий журнал. — 2012. — № 5. — С. 252—256.

10. Карпенко С.П. Фіскальний та регуляторний потенціал акцизного податку в контексті оподаткування тютюнових виробів / С.П. Карпенко // ScienceRise. — 2015. — № 3 (8). — С. 30—35.

11. Ринок алкогольної продукції. URL: <https://rating.zone/rynok-alkoholnoi-produktsii/> (дата звернення 25.01.2020).

12. Огляд українського ринку алкоголю. URL: <https://delo.ua/business/pivo-zanimaet-lidirujuschie-pozicii-na-rynke-alk-350867/> (дата звернення 25.01.2020).

13. Податковий кодекс України. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-vi--aktsizniy-podatok> (дата звернення 27.01.2020).

14. Закон України "Про ставки акцизного збору та ввізного мита на тютюнові вироби" від 06.02.1996 р. № 30/96. URL: <http://search.ligazakon.ua/l> (дата звернення 20.02.2020).

15. Закон України "Про ставки акцизного збору та ввізного мита на спирт етиловий та алкогольні напої" від 07.05.1996 р. № 178/96. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/> (дата звернення 21.02.2020).

16. Закон України "Про ставки акцизного збору та ввізного мита на транспортні засоби" від 24.05.1996 р. № 216/96. URL: <https://ips.ligazakon.net/> (дата звернення 23.02.2020).

17. Закон України "Про ставки акцизного збору та ввізного мита на деякі товари (продукцію)" від 11.07.1996 р. № 313/96. URL: <http://search.ligazakon.ua/l> (дата звернення 27.02.2020).

18. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році" від 07.12.17 р. № 2245-VIII.

19. "Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів" від 27.12.2010 № 1251.

20. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua> (дата звернення 27.01.2020).

21. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 25.01.2020).

22. Офіційне видання державної фіскальної служби "Вісник". URL: <http://www.visnuk.com.ua> (дата звернення 26.01.2020)

23. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення 20.01.2020).

24. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 22.01.2020).

References:

1. Ivashkiv, T. Petryna, M. Kushlyk, O. and Verbovska, L. (2015), "Advantages and disadvantages of direct and indirect taxes", [Online], available at: <http://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/52-7-13.pdf> (Accessed 25 April 2020).

2. Sokolovska, A. Yephymenko, T. and Lunina, I. (2012), Systema podatkovykh pilg v Ukraini v konteksti yevropejskogo dosvidu [The system of tax benefits in Ukraine in the context of European experience], NDFI, Kyiv, Ukraine.

3. Borovyk, P. (2013), "Improvement of the mechanism of tax regulation of production and circulation of excisable goods", Bulletin of scientific works of Uman NUS part 2: Economics, vol. 82, pp. 270—276.

4. Makarenko, V. (2012), "Directions for improving the administration of excise duty in Ukraine", Innovation economics, vol. 5.

5. Yurchyshena, L. and Shevchuk, Yu. (2019), "Conceptual principles of administration and fiscal potential of excise tax in Ukraine", Finance, audit, banks, vol. 1 (24), pp. 102—112.

6. Kushynova, N. and Gryn, T. (2010), "Strategic directions of development of the budget system of Ukraine", Sustainable development of economics, pp. 160—163.

7. Gorohova, O. and Chankina, I. (2013), "Statistical analysis of excise revenues to the consolidated budget of Ukraine", Ternopil: Economic Analysis, vol. 13, pp. 147—156.

8. Pashka, P. and Tarangul L. (2015), Reformuvannya podatkovoyi systemy Ukrainy: suchasni vyklyky ta oriyentyry [Reforming the Ukrainian tax system: current challenges and benchmarks], Novyi druk, Kyiv, Ukraine.

9. Makarenko, V. (2012), "Directions for improving the administration of excise duty in Ukraine", Innovation economics, vol. 5, pp. 252—256.

10. Karpenko, S. (2015), "Fiscal and regulatory potential of excise tax in the context of tobacco taxation", ScienceRise, vol. 3 (8), pp. 30—35.

11. Subochev, O. and Kyyan, Y. (2019), "Market of alcohol products", [Online], available at: <https://rating.zone/rynok-alkoholnoi-produktsii/> (Accessed 25 April 2020).

12. Loshakova, N. (2019), "Overview of the Ukrainian alcohol market", [Online], available at: <https://delo.ua/business/pivo-zanimaet-lidirujuschie-pozicii-na-rynke-alk-350867/> (Accessed 25 April 2020).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", [Online], available at: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-vi--aktsizniy-podatok> (Accessed 27 April 2020).

14. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), Law of Ukraine "On rates of excise duty and import duty on tobacco", [Online], available at: <http://search.ligazakon.ua/l> (Accessed 20 April 2020).

15. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), Law of Ukraine "On rates of excise duty and import duty on ethyl alcohol and alcoholic beverages", [Online], available at: <https://ips.ligazakon.net/document/view/> (Accessed 21 April 2020).

16. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), Law of Ukraine "On rates of excise duty and import duty on vehicles", [Online], available at: <https://ips.ligazakon.net/> (Accessed 23 April 2020).

17. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), Law of Ukraine "On rates of excise duty and import duty on certain goods (products)", [Online], available at: <http://search.ligazakon.ua/l> (Accessed 27 April 2020).

18. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine on Balancing Budget Revenues in 2018", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19> (Accessed 27 April 2020).

19. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), Resolution "On approval of the Regulation on the production, storage, sale of excise tax stamps and marking of alcoholic beverages and tobacco products", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-2010-%D0%BF> (Accessed 27 April 2020).

20. Ministry of Finance of Ukraine (2020), [Online], available at: <https://www.minfin.gov.ua> (Accessed 27 April 2020).

21. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), [Online], available at: <http://www.rada.gov.ua> (Accessed 25 April 2020).

22. Official publication of the State Fiscal Service "Visnyk" (2020), [Online], available at: <http://www.visnuk.com.ua> (Accessed 26 April 2020).

23. State Treasury Service of Ukraine (2020), [Online], available at: <http://www.treasury.gov.ua> (Accessed 20 April 2020).

24. State Statistics Service of Ukraine (2020), [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 22 April 2020).

Стаття надійшла до редакції 05.05.2020 р.